

PARAULES I DITES 5

Quadern d'activitats de lèxic i fraseologia

Josep Martines (Coord.)
Rocío Albors Fernández
Jordi M. Antolí Martínez
Mar Reus Bas
Elena Sánchez López
Vicent Vidal Lloret

Material ajustat al nivell **C1** del marc europeu comú de referència per a les llengües.

Disseny coberta: Nina Lloréns

© Tabarca Llibres, S.L.

© Josep Martines (Coordinador)
Rocío Albors Fernández
Jordi M. Antolí Martínez
Mar Reus Bas
Elena Sánchez López
Vicent Vidal Lloret

I.S.B.N.: 978-84-8025-515-8
Dipòsit Legal: V-418-2021

Edita:
Tabarca Llibres, S.L.
Av. Ausiàs March, 184
Tel.: 963 186 007
www.tabarcallibres.com
46026 • VALÈNCIA

Imprés:
Gráficas Leitzarán

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra sols es pot realitzar amb l'autorització dels seus titulars, llevat de les excepcions previstes per la llei. Si necessita fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, s'ha d'adreçar a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org).

ÍNDEX

UNITAT 1	LES MALALTIES I EL COS	4
UNITAT 2	ELS ALIMENTS	20
UNITAT 3	ENS APASSIONEN...	42
UNITAT 4	COSES DE FAMÍLIA	62
	GLOSSARIS I SOLUCIONARIS	81

I. EL BLOG

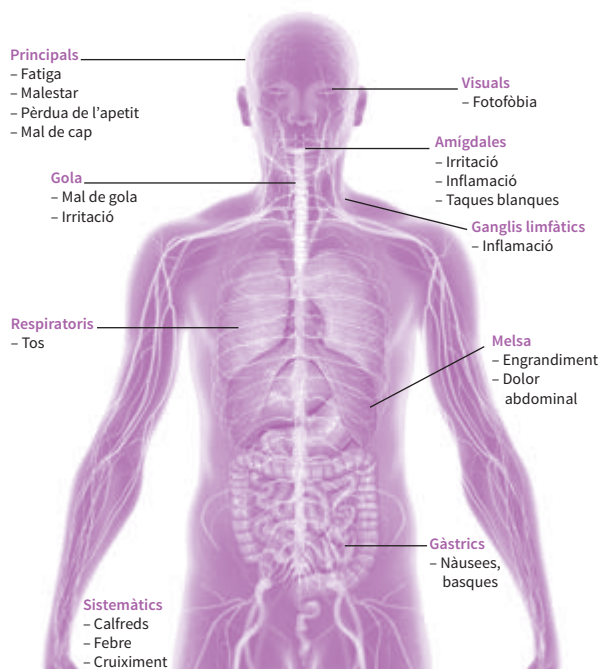
I la Laia, com ho veu?

22 d'abril

Què em passa, doctor?

Au, ja tornem a ser ací. Després d'uns dies de convalescència a casa nostra hem tornat a la muntanya. Ara que el cervell torna a funcionar, explicaré una mica què és això de la mononucleosi. Aquests dies hi ha hagut gent que ha sentit a parlar d'aquesta malaltia per primera vegada, altres que la coneixen com la malaltia de la besada, però tampoc sabien ben bé què era. Així que us en faré cinc cèntims.

SÍMPTOMES DE LA MONONUCLEOSI INFECCIOSA

La mononucleosi és una infecció vírica provocada per un virus de la família dels Herpes (el virus d'Epstein-Barr), a la qual pertanyen també el virus de la varicel·la o el de l'herpes labial (el foc dels llavis).

És una malaltia que en nens passa quasi desapercebuda, asimptomàtica. En adolescents i adults joves acostuma a provocar cansament i inflamació de la melsa i el fetge. El virus ataca el nostre sistema immunològic, les nostres defenses. La qüestió és que les defenses s'alteren i això fa que els ganglis (del coll, les amígdales, la melsa...) s'inflamen. Supose que la coïssor d'ulls que tinc deu estar provocada pels ganglis de les parpelles, els mateixos que s'inflamen a causa de l'al·lèrgia. Els símptomes de la malaltia poden ser molt variables, però els més freqüents són: fatiga, tos, mal de cap, mal de gola, inapetència, dolor abdominal, malestar general, cruiximent d'ossos i febre. En un principi, els símptomes fan que es diagnostique com una grip, però la grip té una durada de quatre o cinc dies. Quan aquest quadre agut no minva és quan s'han de buscar altres raons. Hem de parar atenció a altres signes visibles com ara la inflamació dels ganglis del coll o de l'aixel·la, l'aparició de granets semblants als de la pallola o la icterícia (grogor d'ulls i de la pell).

Com que és un virus, no hi ha medicament que valga, el cos ha de ser capaç de combatre ell solet aquest intrús. Només, algun analgèsic per a fer passar el malestar i baixar la febre i repòs perquè puguem centrar les nostres energies per a la batalla campal i vigilar que la melsa no rebente. Com que el fetge està tocat, una dieta estricta farà que aquest òrgan haja de treballar mínimament. El fetge és l'encarregat de metabolitzar els greixos i filtrar les toxines. Per tant, res de greixos i res d'alcohol i altres tòxics.

I jo, què? De moment esperant a veure què diuen les últimes anàlisis però els ànims són uns altres. Una vegada han passat les febrades, les suors, el mal de cap intens, el mal d'ossos, la manca de gana de menjar, el mal de panxa, els ulls inflats, el vertigen i el cansament extrem, el món es veu d'una altra manera. L'estómac encara no ha tornat al seu lloc, però almenys ja note les costelles quan respire fondo. Abans, de tan inflamats com tenia el fetge i la melsa, no podia amagar el melic cap endins. La febre va durar uns deu dies, el cansament extrem unes tres setmanes i ara encara queda normalitzar el fetge, amb repòs i dieta estricta. Encara em canso força però ja no és aquella sensació de dur posat un vestit d'astronauta i caminar per la superfície de Júpiter.

(Text adaptat de: <http://nuriatomas.blogspot.com/2010/01/que-coi-es-aixo-que-et-passa.html>)

1. La Laia ens ha explicat en l'entrada del blog el que li havia passat. Ara tenim l'oportunitat de fer-li algunes preguntes sobre el tema. Quines seran les seues respostes?

a) Quin nom rep de forma popular la malaltia que vas patir?

b) Quins dos òrgans hi van ser especialment afectats?

c) Quines precaucions havies de seguir pel que fa a aquests òrgans?

d) Quins eren els símptomes generals de la malaltia que paties?

e) Quins eren els senyals externs més evidents?

f) Com et trobes ara?

2. Quan la Laia va anar al metge, aquest va utilitzar alguns termes mèdics, que ella ha mirat de simplificar en el seu relat. Busca els equivalents en el text i posa'ls en la graella.

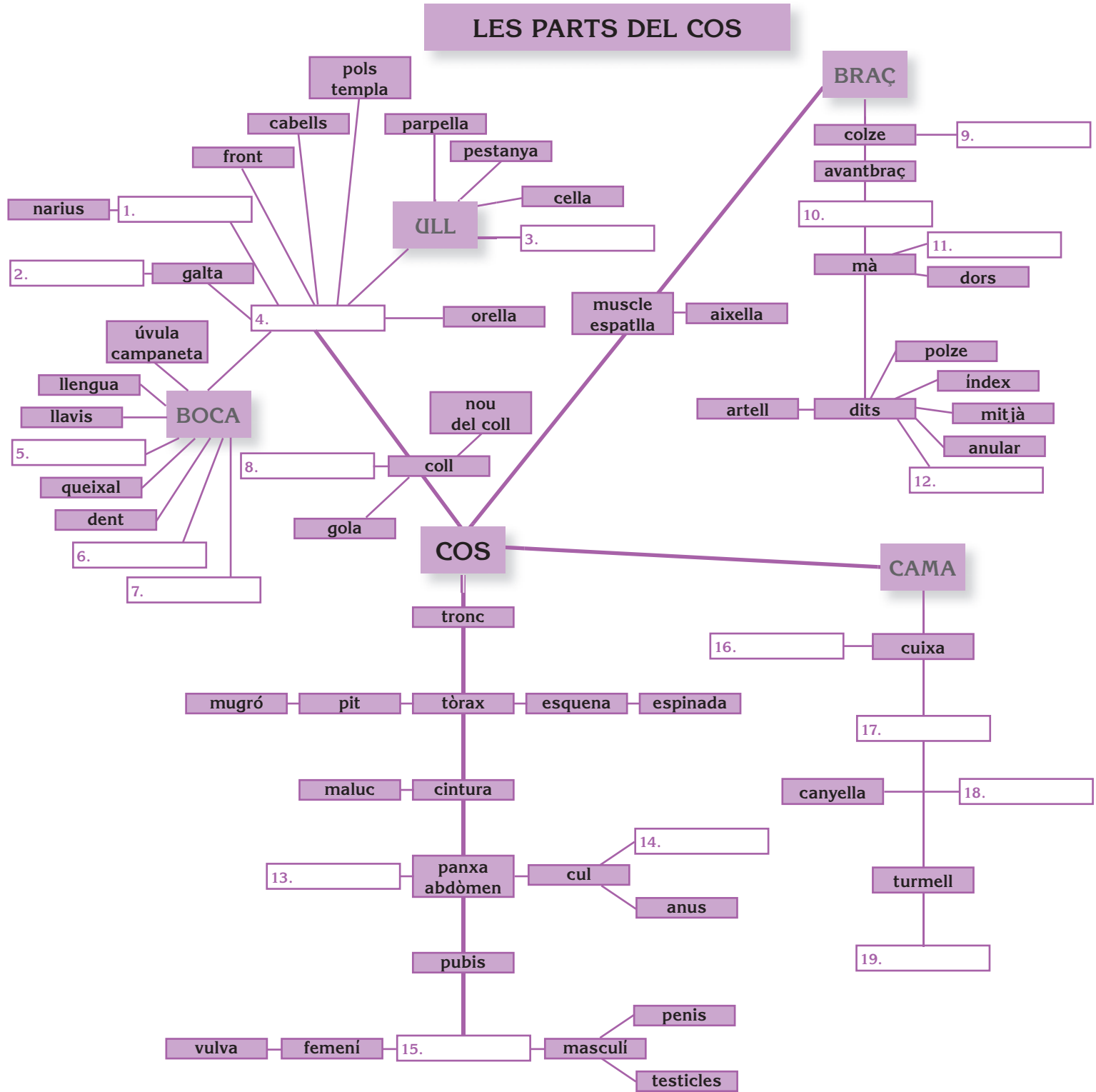
Metge	Laia
	malaltia de la besada
herpes labial	
	sense símptomes
sistema immunològic	
	cansament extrem
inapetència	
dolor abdominal	
	grogor d'ulls i de la pell

3. No hi ha cap vacuna que ens pugui defensar contra la malaltia de la besada, en canvi en el text apareixen tres malalties contra les quals sí que ens podem immunitzar amb una injecció. Quines són?

II. XARXA DE MOTS

4. Ompli els buits amb els mots següents:

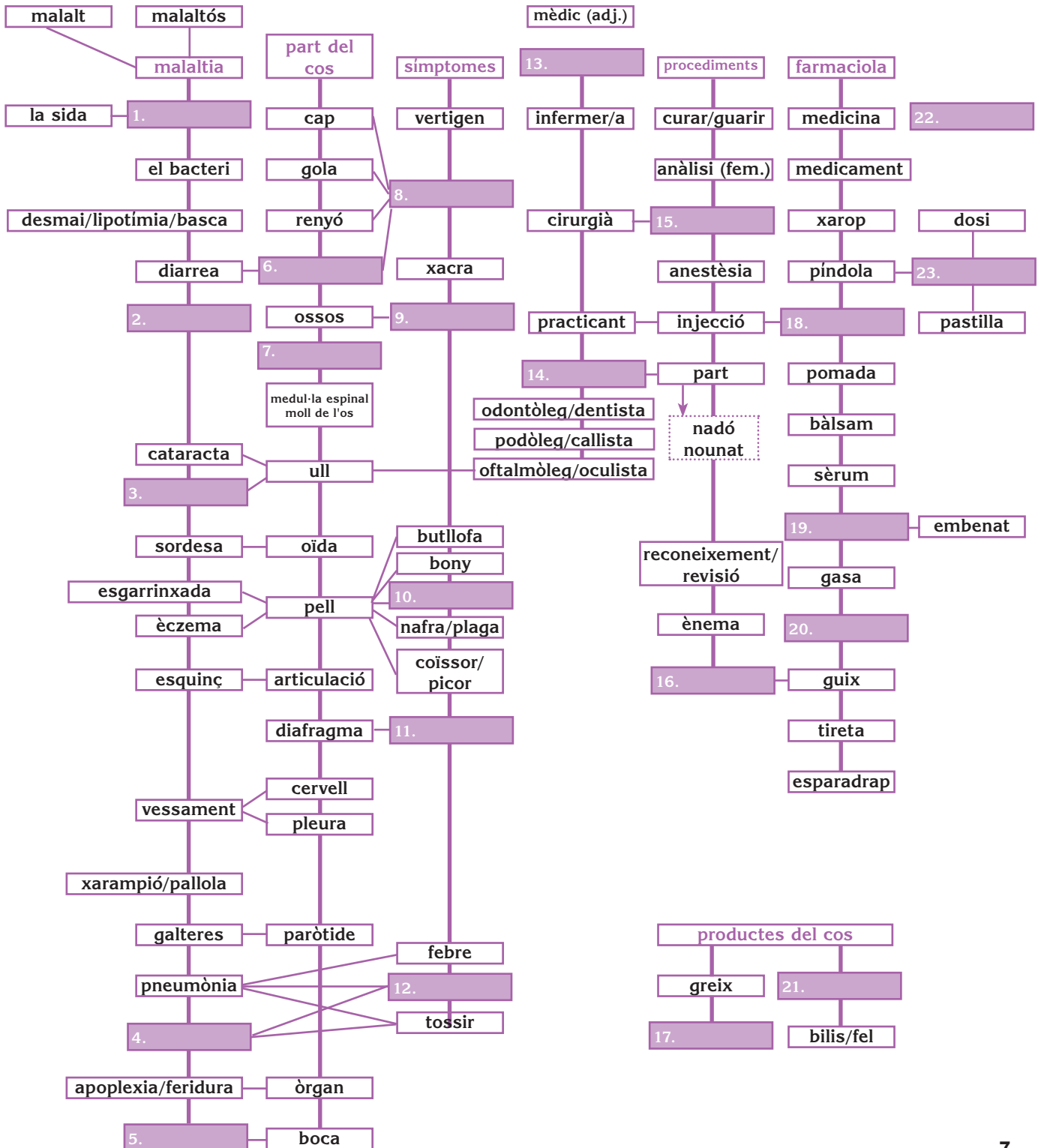
anca / natja • aparell reproductor • bescoll / nuca / clatell • canell • cap • entrecreix
 geniva • genoll • mandíbula / barra • melic / llombrígol • menovell
 mentó / barbata • nas • nineta/ pupil·la • palmell • panxell • peu • pòmul • sofraja

5. Ompli els buits amb els mots següents:

bena • blaüra/blau • ceguesa • cirurgia • constipat/refredat • cotó en pèl • cruiximent de dragea • enguixar • esternut • fàrmac • femta • flegmó • la síndrome • llevadora/comare mal de • melsa • metge/ssa • panxa • restrenyiment • seu • singlot • xeringa

LES MALALTIES

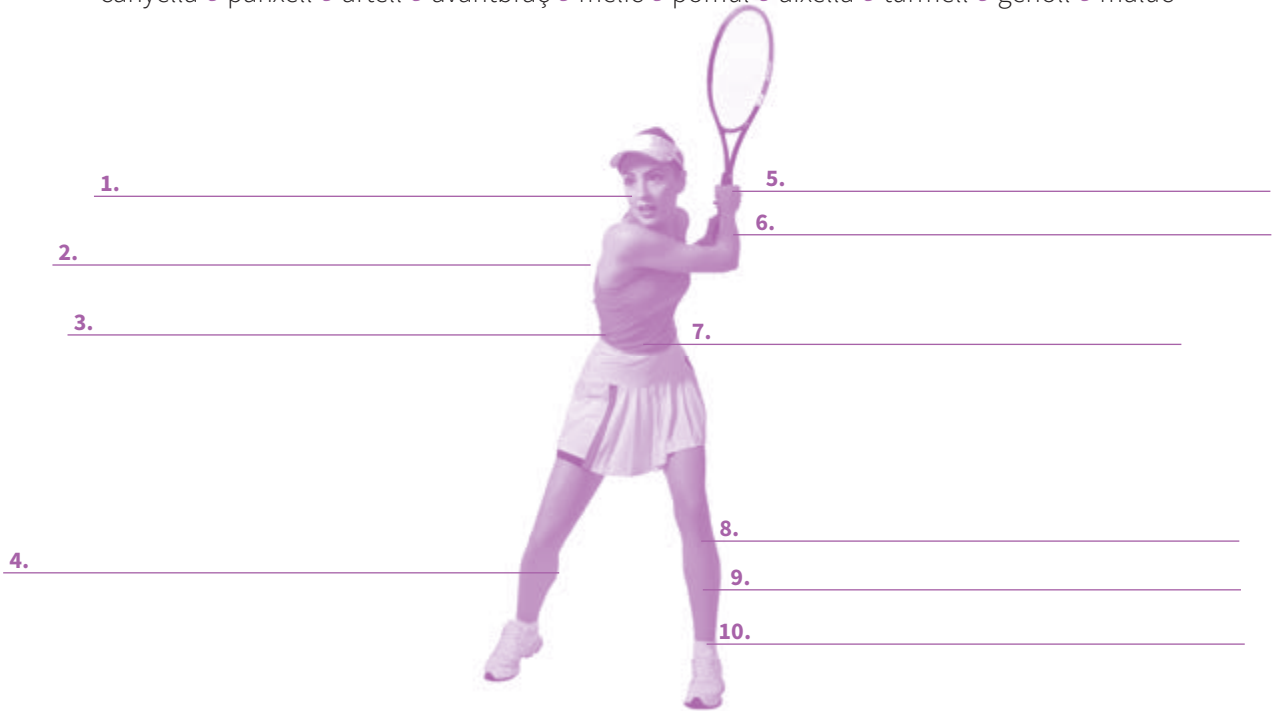
6. Entre les paraules de cada punt, n'hi ha una que no té la mateixa relació que tenen les altres. Digues quina relació hi ha i quina paraula és la intrusa.

nuc / artell / nus / **nuca** || JUNTA DELS OSSOS DELS DITS
 polze / anular / mitjà / **anul·lar** / menovell / índex || DITS DE LA MÀ

- a) avantbraç - canell - sofraja del braç - clatell - colze _____
- b) entrecuix - engonal - maluc - dors - penis _____
- c) geniva - dent - barra - natja - campaneta _____
- d) panxell - menovell - turmell - genoll - cuixa _____
- e) artell - dors - menovell - canell - sofraja _____
- f) espinada - espatlla - canyella - clatell - natja _____

7. Situa els mots al cos.

canyella • panxell • artell • avantbraç • melic • pòmul • aixella • turmell • genoll • maluc

8. De les parelles de mots següents, encercla aquells que siguin cultismes.

- a) úvula - campaneta
- b) panxa - abdomen
- c) nineta - pupil·la
- d) mandíbula - barra
- e) engonal - entrecuix
- f) bescoll - nuca
- g) bilis - fel
- h) desmai - lipotímia
- i) apoplexia - feridura

Cultismes: mots d'origen grec o llatí que solen utilitzar-se en un registre formal. En ocasions equivalen a altres paraules pròpies de la llengua col·loquial.

9. Les parts del cos o les afeccions poden rebre noms diferents segons la procedència del parlant. Relaciona les paraules següents amb els equivalents.

Parts del cos:		Afeccions:	
muscle • forat del nas • melic • bescoll • pont del peu		arrap • pallola • constipat • ferida • picor	
	a) empenya / _____	f) xarampió / _____	
	b) llombrígol / _____	g) esgarrinxada / _____	
	c) clatell / _____	h) coïssor / _____	
	d) espatlla / _____	i) nafra / _____	
	e) nariu / _____	j) constipat / _____	

10. Completa el text amb els mots següents.

símptomes • febre • constipat • pallola • palmells • erupcions • tronc • bescoll • galtes • llavis

El xarampió o _____ és una malaltia infecciosa i contagiosa, de caràcter epidèmic estacional en la població infantil, que comença amb els mateixos _____ del _____ com són la tos, la mucositat i _____ elevada. A més, és característica l'aparició d'unes taques blanques en la cara interna de les _____ i dels _____. Després de 3 o 5 dies, la malaltia segueix amb l'aparició de petites _____ rogenques, que s'estenen progressivament des del cap i, en concret, des del _____, cap al _____ i les extremitats, a excepció dels _____.

11. Canvia les paraules subratllades per una de les paraules següents. Canvia el gènere, el nombre o els articles si és necessari.

caragol • clatell • coïssor • flanc • llombrígol • monyo • nafra • natja • panxell • rull • ventre

- a) Volia arreplegar-se els cabells en un figó _____, però com que els té tan rinxolats _____, se li va fer un rínxol _____ que li arribava al bescoll _____.
- b) Es va colpejar el tou de la cama _____ i la ferida _____ que es va fer li produïa molta picor _____.
- c) Tenia els costats _____ inflats, les anques _____ caigudes i l'abdomen _____ tan pelut que no se li veia el llombrígol _____, però feia goig perquè no tenia cap complex.

III. PARAULES EN CONTRAST

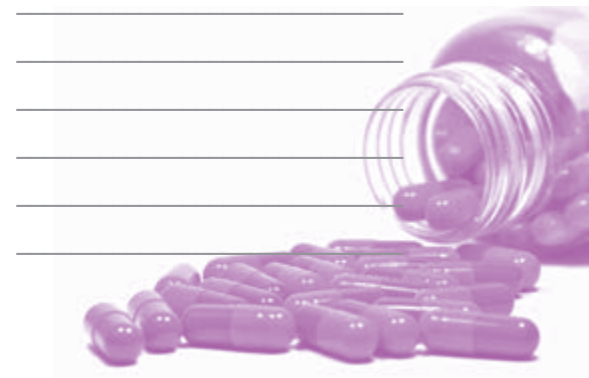
El gènere, el nombre, la denominació mateixa d'algunes paraules canvia entre unes llengües i unes altres. Aquest fet no és cap caprici, sinó que respon a processos de conceptualització, evolució i formació de mots, i també a convencions ortogràfiques, que són diferents en cada llengua. En aquest apartat faràs contrast de llengües (implícitament o explícitament) i hi trobaràs diferències, semblances i alguns punts de contacte.

12. Posa l'accent quan calga. Digues després quines d'aquestes paraules són *esdrúixoles*, quines *planes* i quines *agudes*.

a) acne: _____	d) medul·la: _____
b) eczema: _____	e) pneumonia: _____
c) enema: _____	f) torticoli: _____

13. Tria la grafia correcta de cada llista.

- a) cirugia / sirutgia / cirutgia / cirurgia
- b) drogaddició / drogoadició / drogoaddició / drogaaddició
- c) dragea / gragea / grajea / gratgea
- d) esguince / esquinçe / esquinç / esguinç
- e) catarata / cataracta / caterata / cateracta
- f) asternut / esternut / estornut / astornut

14. Passa al singular les paraules subratllades.

- a) El metge m'ha receptat dues dosis de xarop. _____
- b) Li han fet tres anàlisis que conclouen que no té càncer. _____
- c) El meu avi té dues pròtesis a la cama. _____
- d) Cal fer replantejaments per a la retirada de les profilaxis en els pacients. _____

15. Tria la forma correcta de cada opció que apareix en cursiva al text següent.

Vaig anar al metge perquè tenia *una símptoma estranya / un símptoma estrany*. Cada dia despertava amb *els cabells tan llargs / el cabell tan llarg* que *em tapava la front / em tapava el front / em tapaven la front / em tapaven el front*. Em van fer *un anàlisi / un anàlisis / una anàlisi / una anàlisis* i han descobert que no tinc cap *bactèria nociva / bacteri nociu*, però em vaig enutjar tant que vaig ensenyar *els dents / les dents* als metges i llavors em van fer proves de tota mena: fins i tot *per a la sida / per al sida!* Però sembla que no em passa res: tan sols tinc *la síndrome / el síndrome* de falta d'anar a la perruqueria.

16. Reordena les lletres per a respondre la pregunta: com es diu...

- a) ...la part inferior de la juntura del braç amb el cos? **XLAELAI** _____
- b) ...la part del cos posterior que hi ha damunt de cada cuixa? **CANA** _____
- c) ...el conjunt de cabells d'una persona, sobretot quan són molts i llargs?
AELBCRLEA _____
- d) ...la part del braç compresa entre l'avantbraç i la mà? **LLENCA** _____
- e) ...la part del cos en què s'ajunta cada cuixa amb el centre? **ALNGNOE** _____
- f) ...la part carnososa que uneix les dents amb la boca? **GAVINE** _____
- g) ...la part sortint a cadascun dels costats del cos formada pels ossos superiors de la pelvis?
CULAM _____
- h) ...la protuberància en el centre de la mamella per on les cries dels mamífers xuclen la llet?
GRUMO _____
- i) ...la part del cos que hi ha a cada costat del coll formada pels ossos que uneixen el braç i els músculs que els recobreixen? **CUSLEM** _____
- j) ...la part lateral del cap compresa entre el front, l'orella i la galta? **PLATEM** _____
- k) ...l'articulació en què la cama s'ajunta amb el peu? **RUTLEM** _____
- l) ...la porció de pell amb què podem cobrir l'ull? **PAELLARP** _____

17. Completa la graella amb la paraula corresponent. Una pista: les respostes estan ordenades alfabèticament.

la nalga	buttock	
la muñeca	wrist	
la ingle	groin	
la encía	gum	
la cadera	hip	
el pezón	nipple	
el párpado	eyelid	
la sien	temple	
el tobillo	ankle	

18. Substitueix els castellanismes que hi ha a les frases següents per algun dels mots del requadre. En algun cas hauràs de canviar els articles corresponents o el gènere d'algun adjectiu.

bena • blaüra • bogeria • bufeta • calfreds • crosses • cruiximents • farmaciola • femta • galindó
galteres • greix • malaltia • melsa • nadó/nounat • sèrum • singlot • vessament • xacres • xarop • xeringa

- a) S'ha fet **un morat* _____ tan gran que quan se'l toca li venen **escalofrios* _____.
- b) L'han operat del **juanete* _____ que tenia al dit gros del peu i ara camina amb **muletetes* _____.
- c) Veges si hi ha cap **benda* _____ en el **botiquín* _____, que hem d'aturar el **derrame* _____.
- d) Van vacunar el **recién nascut* _____ de **paperes* _____, encara que ara és una **enfermetat* _____ poc comuna.
- e) Té tantes **dolències* _____ que cap **jarabe* _____, **píldora* _____ ni **jeringuilla* _____ el pot guarir.
- f) La **vejiga* _____ i el **bazo* _____ són dos òrgans necessaris per al funcionament del cos humà.
- g) Li va venir tant **d'hipo* _____ que l'endemà tenia **agujetes* _____.
- h) Van investigar el **suero* _____ sanguini del pacient perquè **les heces* _____ demostraven que tenia problemes en la sang.
- i) Hi ha persones que fan tota mena de **locures* _____ per a evitar l'acumulació de **grassa* _____.

19. Corregeix les frases següents d'acord amb els aspectes que has treballat en les activitats prèvies.

- a) M'he fet un anàlisis perquè tinc uns atacs d'hipo que no són normals: em venen escalfreds!

- b) La pròtesis que té el meu avi a la cadera fa que no haja de portar muletetes.

- c) Obre el botiquí i trau-ne unes vendes, que se m'ha inflammat el morat.

- d) Un cirujà li va rebaixar les encies perquè se li vegeren més els dents.

- e) El metge m'ha fet triar: o unes gragees, o un aiarop, o unes píldores per al mal. Jo li he dit que em fa igual: només vull que es pugui guarir la meua neumonia amb una sola dosi!

IV. MANERES DE DIR

Molts refranys tracten sobre la salut i la malaltia: alguns transmeten el coneixement emmagatzemat al llarg dels segles sobre la manera com es pot combatre la malaltia; d'altres, sintetitzen veritats sobre la vida, la salut i la malaltia, i la mort.

20. Completeu els refranys següents amb els mots del llistat, tenint en compte els contextos d'ús que es descriuen entre parèntesis

cent anys • el malalt • els metges
home vell • la malaltia • remeis • salut (2)

- a) A grans mals, grans _____
[S'ha de fer un esforç quan és necessari]
- b) Bona excusa té _____!
[Exclamació que es diu com a retret contra algú que prova d'escapolir-se d'un compromís amb una mala excusa]
- c) El remei és pitjor que _____
[La solució, lluny de resoldre el problema, l'empitjora]
- d) No hi ha malaltia que dure _____
[Les males ratxes passen. Aprofita per a consolar algú que passa una mala època]
- e) Val més curar-se amb _____
[Prevenir-se contra un perill quan encara és remot]
- f) No es coneix la _____ fins que s'ha perdut
[Quan s'està malalt és quan es valora la salut]
- g) Les manies no les curen _____
[Les manies són irracionals]
- h) _____, cada dia un mal novell.
[Quan s'arriba a vell, si no et fa mal una cosa, te'n fa mal una altra]

Recordeu
que molts dels refranys
es poden fer servir
actualment
en nous contextos
que tenen ben poc a veure
amb la salut i la malaltia.

21. Quins dels refranys anteriors faries servir en els contextos següents?

- a) [T'acaben de dir que no arribaran a temps a la cita; es justifiquen dient que se'ls ha complicat la faena]
-
- b) [Vols aconhortar algú que està malalt]
-
- c) [Ets al llit, sense poder llevar-te: els retorçons de ventre t'estan matant]
-
- d) [Una amiga et diu que no pot suportar que els aliments es barregen al plat: el peix ha d'anar per una banda, la verdura per l'altra]
-
- e) [Pel teu aniversari, volies convidar els amics a dinar; ho has fet a casa, per estalviar, i t'ha costat molt més car que si haguesses anat al restaurant de sempre. I, a més, has de netejar la casa!]
-
- f) [Havies d'eixir de nit, però finalment decideixes quedar-te a casa perquè sents un cert malestar i no vols refredar-te]
-
- g) [L'edat no perdona; de jove gairebé mai no havies visitat el metge i ara hi vas tothora]
-
- h) [La xiqueta té polls al cap; cal rapar-li la cabellera: és una solució radical, però efectiva]
-

Com bé saps, la medicina disposa d'una terminologia especialitzada per a designar les malalties i la patologia que les defineix; ara bé, la llengua col·loquial disposa també d'un repertori ben nodrit de maneres de dir, de forma expressiva, com ens trobem de salut.

22. Relaciona cadascuna de les expressions de la columna A amb el sinònim de la columna B.

COLUMNA A

estar o fer-se blanc com el paper
arribar bo i sa
estar fet un Sant Llàtzer
estar més mort que viu
fer una altra cara
no anar fi
ser de bona fusta
ser delicat com una flor

COLUMNA B

ser fort com un roure
estar trencat de color
trobar-se més allà que ací
arribar sa i estalvi
ser de mira'm i no em toques
tenir més bon color
no estar catòlic
estar fet un eccehomo

23. Moltes de les expressions anteriors estan relacionades pel significat; completa la graella següent col·locant els refranys amb la seua definició.

SALUT		MALALTIA
‘Estar bé de salut’ _____ _____	vs.	‘Trobar-se malament de salut’ _____ _____
		‘Empal·ludit’ _____ _____
		‘Estar ple de ferides’ _____ _____
‘Ser de complexió sana i robusta’ _____ _____	vs.	‘Ser de complexió malaltissa’ _____ _____
‘Millorar l’estat de salut’ _____ _____	vs.	‘Estar en perill imminent de morir’ _____ _____

24. Relaciona l’expressió amb l’estat o el procés que descriu.

COLUMNA A

agafar una airada
 cagar-se per un camal
 caure malament una cosa
 covar una malaltia
 estar calent
 haver-hi passa
 patir un colp de sol
 posar-se bo
 tenir el pit carregat
 tenir el ventre fluix
 tenir la veu presa
 tornar-se o fer-se groc

COLUMNA B

tenir febre
 fer llit per guarir una malaltia poc greu
 tenir diarrea
 marejar-se
 tenir laringitis
 patir una indigestió
 recuperar-se d’una malaltia
 refredar-se
 estar constipat (tenir els pulmons o dels bronquis afectats)
 situació d’epidèmia
 tenir diarrea
 tenir hipertèrmia

25. Completa el diàleg següent amb les expressions que has vist en aquest punt.

F. —Bon dia...! Ja em pensava que no vindries! Havíem quedat hui per anar a comprar el regal, no?

M. —Em sap greu, però crec que me'n vaig directe a casa. He vingut sols a avisar-te que no m'hi puc quedar... No em trobe massa bé...

F. —(a) _____
_____ [exclamació contra algú que prova d'escapolir-se]! Ara em diràs que estàs malalt de veres...

M. —No és una excusa... (b) _____
_____ [trobar-se malament de salut]... Hui m'he alçat amb (c) _____
_____ [estar constipat dels pulmons o dels bronquis] i, a més, tinc una mica de febre... Posa'm la mà al front, i veuràs com (d) _____
_____ [tenir febre]. Crec que estic refredant-me...

F. —Ara que ho dius, et veig una mica (e) _____
[empal·lidit]; deus haver agafat alguna cosa... De fet, (f) _____
_____ [situació d'epidèmia] de grip aquests dies. Hauries d'anar al metge perquè et receptés alguna cosa.

M. —Calla, calla... deixa't de metges, que no necessite anar a veure'ls per a res. Que aquells, volent arreglar-te una cosa, te'n desbaraten una altra... Moltes vegades (g) _____
_____ [la solució, lluny de resoldre el problema, l'empitjora].

F. —Tu mateix! (h) _____ [Cada persona té les seues manies]... Si més no, (i) _____ [fer llit per guarir una malaltia poc greu]: queda't hui a casa descansant al llit i vegem si demà (j) _____
_____ [millorar l'estat de salut].

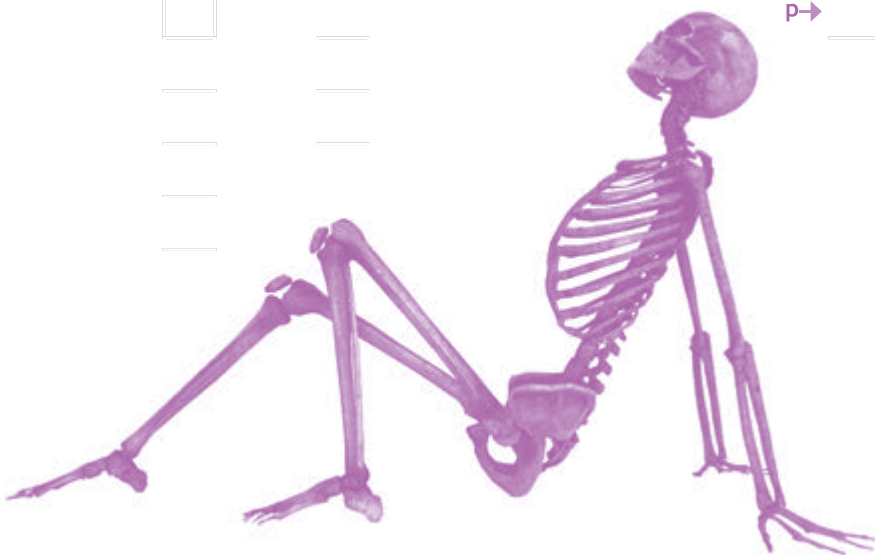
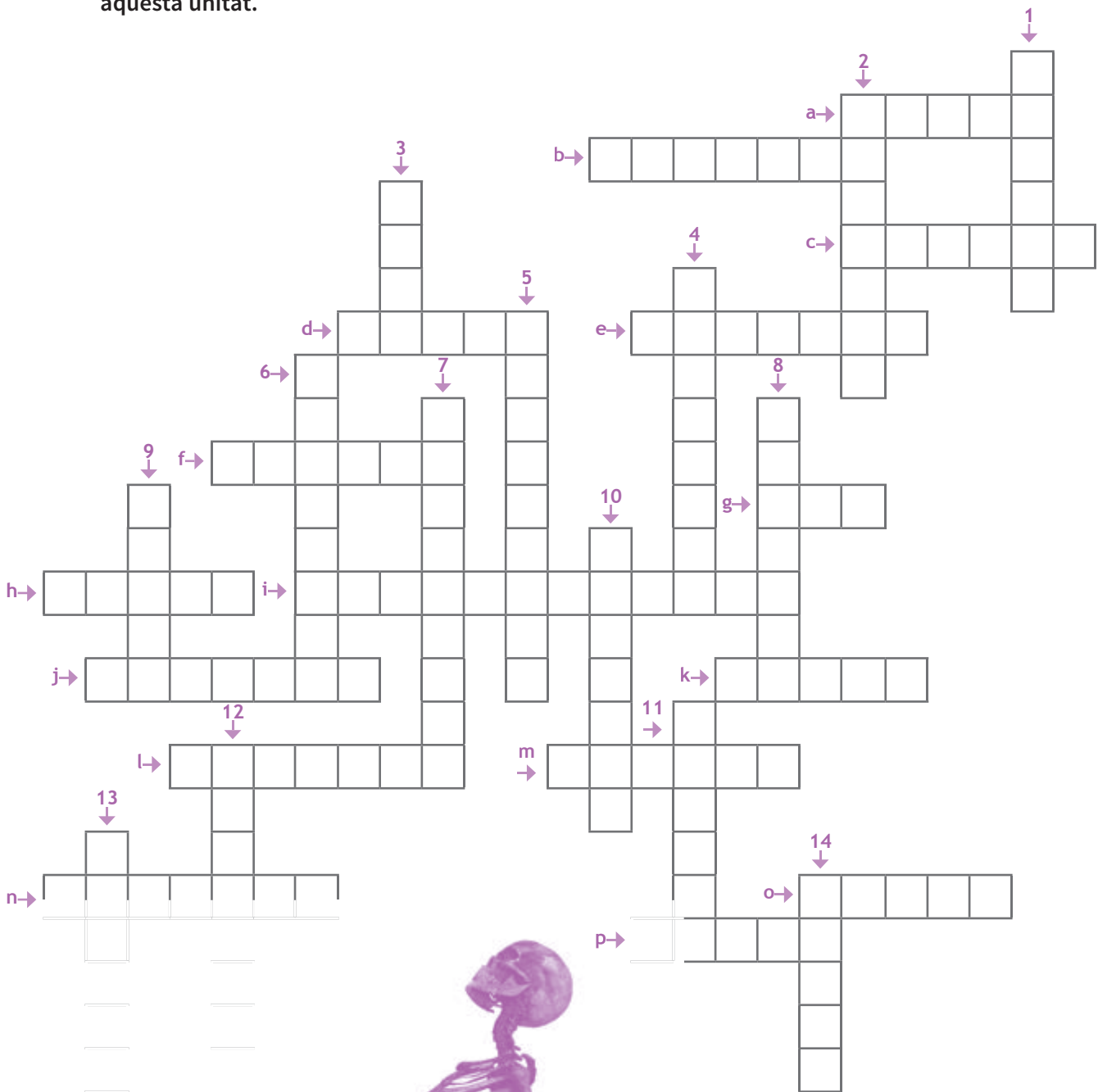
M. —Així ho faré... La veritat és que (k) _____ [quan s'està malalt és quan es valora la salut]; em fa mal tot...

F. —Jo que creia que eres (l) _____ [ser de complexió sana i robusta], ara et mire i sembla que estàs (m) _____
_____ [en perill imminent de morir]... Anima't, que (n) _____
_____ [les males ratxes passen]! Veuràs com prompte et (o) _____
_____ [recobrar la salut].

V. PASSATEMPS

26. Completa els mots encreuats següents amb el vocabulari de les parts del cos que hem vist en aquesta unitat.

Vertical

1. juntura dels ossos dels dits de les mans i dels peus
2. part de dins de la mà
3. espai entre el paladar i l'esòfag
4. pell que pot cobrir l'ull
5. part del braç que va des del colze al puny
6. dit petit de la mà
7. úvula
8. part de la cama oposada al genoll
9. dit gros de la mà
10. entrecuix
11. part lateral del cap compresa entre el front, l'orella i la galta
12. part inferior de la juntura del braç amb el cos
13. dent usada per a triturar els aliments
14. protuberància en el centre de la mamella

Horitzontal

- a. coïssor
- b. mentó
- c. espatlla
- d. ventre
- e. tou de la cama
- f. pupil·la
- g. bilis
- h. part sortint a cada un dels costats del cos formada per la pelvis
- i. arrap
- j. nuca
- k. galta del cul
- l. xarampió
- m. part del braç compresa entre l'avantbraç i la mà
- n. protuberància en el lloc on la cama s'ajunta amb el peu
- o. llombrígol
- p. forat del nas

27. Ordena els mots i troba els refranys que s'hi amaguen.

a) remei que el és la pitjor malaltia

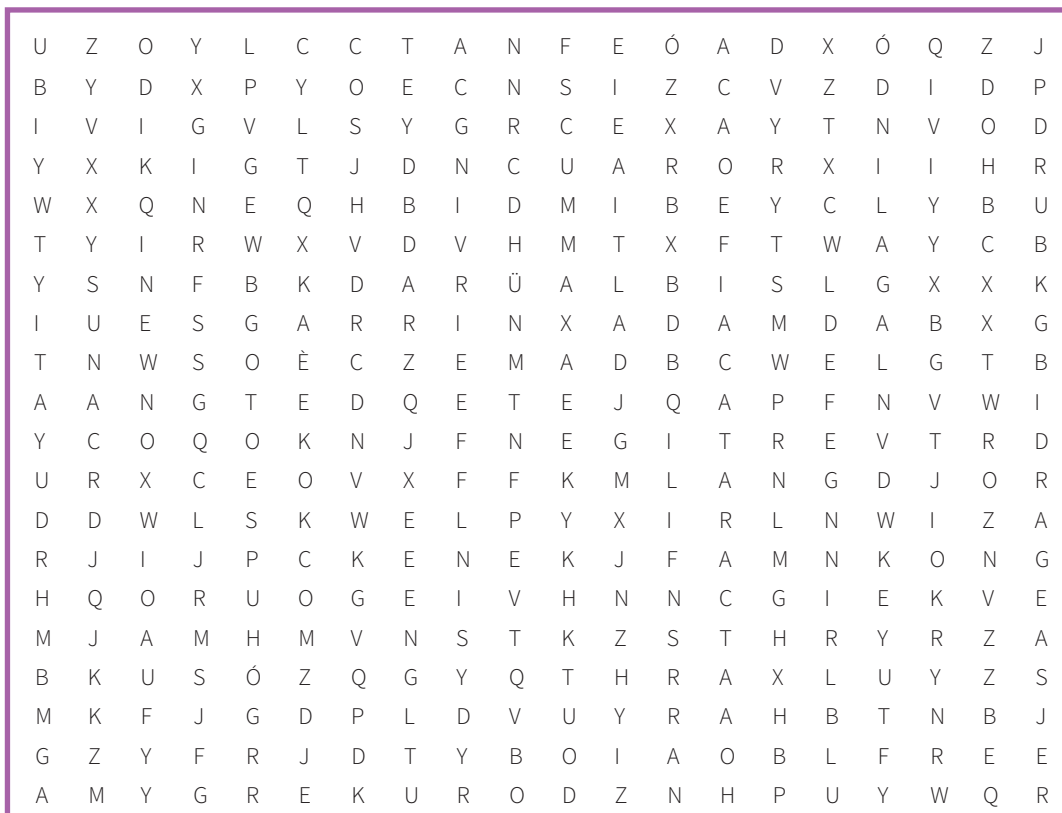
b) dure que malaltia anys hi cent ha no

c) que fins perdut es la coneix s'ha no salut

d) les curen els manies les no metges

e) mal dia home novell un vell cada

28. Troba, en aquesta sopa de lletres, el nom de 15 de les malalties que hem vist en aquesta unitat.

29. Hem barrejat els començaments i els acabaments de les expressions que descriuen estats o processos vinculats amb la salut. Pots reconstruir-les?

COLUMNA A

estar blanc com el
 estar bo i
 estar fet
 estar més allà que
 tenir més bon
 no estar
 ser fort com
 ser delicat
 tenir el pit
 tenir el ventre
 cagar-se
 agafar
 covar
 tenir la veu
 patir un colp de

COLUMNA B

catòlic
 presa
 una airada
 una malaltia
 paper
 per un camal
 un sant Llàtzer
 un roure
 flux
 carregat
 com una flor
 sol
 sa
 ací
 color